

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Ваня Петрова Иванова Катедра „Икономика“, Стопански факултет, СУ „Св. Климент Охридски“.

Професионално направление 3.8 Икономика (Микроикономика, Макроикономика, Международна икономика)

Относно: конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ (две места) в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Политическа икономия,” за нуждите на катедра „Обща теория на икономиката”

Нормативно основание: Съгласно заповед № 475/12.06.2025 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“

1. Кратка информация за конкурса

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „доцент“ (две места) в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Политическа икономия,” за нуждите на катедра „Обща теория на икономиката” е обнародван в Държавен вестник, брой 32 от 15 април 2025 г.

В конкурса участват трима кандидати. Представените документи са изготвени съгласно изискванията на ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „доцент” и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СА „Д. А. Ценов“. Представената справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за научна област Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика показва, че кандидатите не само изпълняват, но и надхвърлят минимално изискуемият брой точки (400 т.) за заемане на академична длъжност „доцент“. В настоящата рецензия последователно ще бъдат оценени материалите на всеки един от кандидатите, подредени по азбучен ред.

Кандидат Александрина Борисова Александрова

1. Персонално представяне на кандидатите

Кандидатът гл. ас. д-р Александрина Александрова е преподавател на постоянен трудов договор в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов от 2017 г. Александрина Александрова е възпитаник на СА „Д. А. Ценов“, специалност „Финанси“. Тя придобива ОНС „Доктор“ (съгласно диплома №2017015/06.04.2017 г.) по финанси, парично обръщение, кредит и застраховка през 2017 г. Притежава, видно от приложените справки, над 8(осем) години трудов стаж като преподавател и изследовател в Академията. Към момента е главен асистент към катедра „Обща теория на икономиката” в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов. От 2017 г. заема длъжността Изследовател (от 2021 г. - Изследовател R2) в Института за

научни изследвания към Стопанска академия, а от 2024 г. е и негов Главен координатор. За последните пет академични години аудиторната заетост на кандидата надхвърля 2000 часа. Водила е лекции и упражнения по множество учебни дисциплини, главно в областта на публичните и международни финанси. Притежава и богат опит от участие в проекти. Ръководила е научните екипи на два успешно приключени проекта за фундаментални изследвания на млади учени и постдокторанти, два международни междууниверситетски проекта, вкл. за създаване на научна мрежа и два проекта с европейско финансиране в неправителствения сектор с фокус гражданското образование и лидерство.

Профилът на кандидата е подходящ за нуждите на настоящия конкурс. Както от придобитите образователни и научни степени, така и от богатия изследователски опит на д-р Александрина Александрова личи нейната солидна подготовка и развитие по тематиката на обявения конкурс. В обобщение, налице е кандидат за академичната длъжност „доцент“ с достатъчно професионален, изследователски и практически опит в своята професионална сфера, отговарящ на изискванията в съответствие на чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ в научна област 3. „Социални, стопански и правни науки“, ППЗРАСРБ и чл. 116 от ПРАС на СА.

2. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

Според справката за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за ПН 3.8. Икономика за заемане на академичната длъжност „доцент“ д-р Александрина Александрова преизпълнява многократно количествените критерии – при минимум 400 тя има **1738 точки**, както следва:

показатели от група А- дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ - 50 точки;

от група В – хабилитационен труд, монография – 100 точки;

от група Г – монография, вкл. която не е представена като основен хабилитационен труд и публикации (студии, статии, доклади и др.) в различни по ранг и вид научни издания – 393 точки;

от група Д – цитирания и рецензии в научни издания – 1145 точки;

Отделно в материалите по конкурса са представени и участие като член на научен колектив във 10(десет) национални и 2(два) международни научно-изследователски проекта. Има и ръководство на един национален проект.

Всички публикации и участия в проекти не са оценявани при предходни конкурси за придобиването на научното звание гл.асистент и ОНС „доктор“.

Допълнителните изисквания, предвидени в Правилника на СА също са многократно преизпълнени, вкл. издадени учебници и учебни пособия за нуждите на образователния процес.

3. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за учебната работа и съответствие с изискванията.

От предоставените документи е видно, че кандидатът притежава нужните опит, практика и задълбочени знания в преподаването на широк набор от учебни дисциплини. И в качеството си на хоноруван асистент и като редовен такъв Александрина Александрова е формирала през годините доста разнообразно портфолио от учебни курсове, с фокус най-вече върху публичните финанси(бюджет и бюджетна политика, данъчна политика, митническа политика), както и международни финанси(финансова политика на ЕС). От представената служебна справка за академичната заетост на гл. ас. д-р Александрина Александрова за обучението на студенти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ през последните пет

учебни години се установява, че тя е над утвърдения за висшето училище норматив.

Има участие в издадени от академично издателство 5(пет) учебника и 2(две) методически ръководства, непосредствено свързани с преподаваните от гл.ас. д-р Александрина Александрова дисциплини по Икономикс, Макроикономика, Данъчна политика. Учебната натовареност през годините е сериозен атестат за натрупан опит и възможности за разработването на нови, съвременни курсове. Разширяването на ангажираността на гл.ас. Александрова в преподаването на дисциплини като Предприемачество, Институционална икономика, Инвестиции свидетелства за мултидисциплинарният характер на подготовката ѝ. Няколкото проведени мобилности с цел преподаване показват възможността на кандидата да се включва в процеса на интернационализация на преподаването във висшето образование.

4. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за изследователската дейност и съответствие с изискванията.

В обявения конкурс д-р Александрина Александрова участва с общо 53 публикации, разпределени както следва:

Монографии – 1 самостоятелна на български език, основен хабилизационен труд – „Финансова грамотност в България“ изд. 2025 г. (164 стр.);

Студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 3, в съавторство;

Статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 7, в съавторство;

Студии, статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове - 36, от тях-16 самостоятелни и 20 в съавторство публикации;

Глави от колективни монографии - 6

Преобладаваща част от публикациите, с изключение на учебните пособия и колективните монографии са на английски език. Това способства за тяхната интернационализация и добра цитируемост(видно от справката за цитати), както и за международната разпознаваемост на автора. 73 от цитатите са в издания реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. H-индекс в scholar.google е 5.

От представените данни е видно, че в количествен аспект научните публикации на кандидата многократно надвишават минималните законови изисквания. Също така важни са и качествените характеристики на направените изследвания. Авторът задълбочено проучва и анализира широкообхватна тематика, като демонстрира умения за умело боравене с научни понятия, стремеж към критичен анализ на научни съждения и се придържа към научен стил в изложението.

От представените трудове най-значим е хабилизационният труд на тема финансовата грамотност в България. Значимостта на това изследване и важността на достигнатите обобщения и изводи са много важни по принцип, но и в контекста на съвременната реалност, развитието на множество алтернативни форми на финансови вложения, необходимостта от превенция на растящите киберизмами, както и нуждата от подходяща финансова образованост още в сферата на средното образование. Основната хипотеза, която изследването доказва, е че финансовата грамотност е пряко следствие от качеството, обхвата и достъпността на образованието през целия жизнен цикъл. От направеното емпирично изследване се доказва съществуваща корелация между по-високата образователна степен и по-

добри финансови познания, увереност в управлението на личните си финанси и способност за вземане на рационални финансови решения. В сравнителен план с ЕС се констатира сериозно изоставане в тази област в България и се предлага набор от основни препоръки за преодоляване на този дефицит от знания.

Въз основа на представените за рецензиране научни публикации за съответствие с минималните национални изисквания за научна област 3. „Социални, стопански и правни науки“, може да се очертаят три основни области на научни интереси на гл. ас. д-р Александрина Александрова.

Първата е *Публични финанси, ефективност на публичния сектор, данъчна политика и фискална конвергенция в ЕС.* В множество публикации (Г7.7, Г7.9, Г7.14, Г7.15, Г6.5, Г8.5, Г9.8) правейки сравнителен анализ на разликите и приликите в институционалните рамки, регулиращи фискалната политика в Съединените щати и Европейския съюз д-р Александрина Александрова поставя въпросите за специфичните особености и характеристики на двата институционално различни икономически интеграционни съюза, както и за фискалната централизация или децентрализираната фискална дисциплина. Връзката между фискалната политика и държавния дълг, оценка на въздействието, което политиката на финансиране на дълга оказва върху икономическата система и ефективното управление на дълга са част от анализите на кандидата в тази тематична група. Доброто познаване на структурата на публичните финанси, данъчната система, методите за изчисляване на дължимите данъци и т.н. оказват съществено влияние върху подобряването на фискалния капацитет на страната. В тази плоскост на анализ се вписват и публикациите, свързани с данъчното облагане на лихвените доходи, подоходното облагане в ЕС, данъчната хармонизация в ЕС. Специално място заема и анализа на идентифицираните инструментите, които ЕС прилага за противодействие на негативните последици при екзогенни кризи.

Втората област е *Финансова грамотност, дигитализация, изкуствен интелект.* Основно в монографичния хабилитационен труд, но също така и редица статии (Г6.1, Г6.2, Г6.7, Г7.5, Г7.9) се анализират различни аспекти на влиянието на изкуствения интелект и дигитализацията върху икономическото развитие на отделни сектори, революционизират се традиционните подходи за управление, създават се предпоставки в корпоративната среда за създаване на стойност и оперативна ефективност. Анализирано е влиянието на иновациите и дигитализацията върху икономическия растеж и конкурентоспособността, като е подчертана тяхната значимост като двигатели на съвременната икономика. Специално място се отделя на приложението на ИИ е сферата на финансите. Това обогатява знанието и допринася за изясняване същността на най-новите финансови инструменти и тяхното въздействие.

Третата е *Регионално развитие, европейски проекти, образование и пазар на труда.*

Част от публикациите, представени за участие в конкурса са свързани с анализ на използването на европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) в България и тяхното въздействие върху икономическото развитие. Идентифицирани са добри практики и предизвикателства пред усвояването на средствата, ефекти върху регионалното развитие на българското Придунавие, перспективи за устойчив регионален растеж(включително и в сферата на туризма).

Специален акцент в научно-изследователската дейност на кандидата е пазара на труда и в частност младежката безработица. Проведено е задълбочено изследване

на готовността на студентите-икономисти за реализация на трудовия пазар в условията на дигитална трансформация и нуждата от нови умения и компетенции. През периода 2017-2025 г., съгласно приложените справки гл.ас. Александрова е участвала активно в 10(десет) научноизследователски проекта (при изискване според ПРАССА от минимум два), както и в множество образователни проекта за мобилност с цел преподаване. Ръководила е един национален проект - Фискална дисциплина и/или повишаване фискалния капацитет на Република България?“, № КП-06 ПМ35/5 от /09/2019, с финансираща институция Фонд „Научни изследвания“ при МОН ”Конкурс за финансиране на фундаментални изследвания на млади учени и постдокторанти. Проектите са ориентирани към актуални проблеми в икономиката. Кандидатът е бил ангажиран и в изпълнението на 2 (два) международни научно-изследователски проекта, реализирани от Стопанска академия.

5. Синтезирана оценка на основните научни и научно-приложни приноси на кандидатите

Претендираните от гл.ас.д-р Александрина Александрова и очертани в Справката научни и научно-приложни приноси кореспондират в съдържателно отношение с представените за рецензиране публикации и материали.

Те могат да се синтезират основно в очертаните вече научни области на изследване, както следва:

-Приноси с теоритичен характер:

- идентифициране на детерминантите на финансовата грамотност и извеждане на ключовата роля на дигиталните компетенции
- изясняване връзката финансова грамотност - устойчиви инвестиции и потребление -екологична трансформация -социална кохезия
- Идентифицирани са добри практики и предизвикателства пред усвояването на средствата от европейските структурни фондове

- Приноси с практико-приложен характер:

- Емпирично е доказана пряката връзка между придобитата образователна степен и нивото на финансови познания и увереност в управлението на личните финанси.
- Предложения за препоръки за национална стратегия за финансова грамотност
- Предлагат се мерки за насърчаване на дигиталната трансформация, както и конкретни политики за адаптация на българската икономика към новите технологични реалности
- На база анализ на причините за младежка безработица са предложени механизми и политики за насърчаване на заетостта, повишаване на готовността на новозавършилите студенти-икономисти за реализация на трудовия пазар и нуждата от нови умения и компетенции, синхронни с протичащите трансформационни процеси.

6. Основни критични бележки и препоръки към всеки кандидат поотделно

Нямам критични бележки. Препоръчвам засилване на самостоятелната публикационната активност на автора и фокусирането върху по-тесен кръг от проблеми, с акцент върху финансовата грамотност и в частност дигиталната такава. Това ще доведе до още по-голяма разпознаваемост на кандидата и утвърждаване като авторитетен учен в областта на финансовите въпроси. Добре би било да издаде и самостоятелен учебник по специализиран и преподаван от нея учебен курс.

7. Заключение

Количеството и качеството на представените в настоящия конкурс научни разработки и доказателства за изследователската дейност на кандидата напълно отговарят на минималните изисквания Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Гл. ас. д-р Александрина Александрова убедително показва, че в съдържателен план тематиката и качеството на представените публикации напълно покрива областта на обявения конкурс. Представените публикации са ориентирани към актуални проблеми в икономиката и са разработени с научна задълбоченост в тематиката и систематизирани авторови виждания. Не се откриват нерегламентирано използвани чужди изследвания и няма доказателства за плагиатство.

Ето защо давам своята положителна оценка по кандидатурата на гл.ас д-р Александрина Александрова да заеме академичната длъжност „доцент“ в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Кандидат Танер Мустафов Исмаилов

1. Персонално представяне на кандидатите

Танер Исмаилов е възпитаник на СА „Д. А. Ценов“, специалност „Финансов контрол“. Той придобива ОНС „Доктор“ през 2015 г. Едновременно е придобил множество професионални квалификации и специализации, които му позволяват да бъде доста широкопрофилен икономист – експерт. Притежава видно от приложените справки, над 13(тринадесет) години трудов стаж като преподавател в Академията, където последователно преминава през хонорован асистент, асистент и от 2019 г. е главен асистент. За последните пет академични години аудиторната заетост на кандидата достига средногодишно 600 часа, при норматив 400 часа. Водил е лекции и упражнения по множество учебни дисциплини, главно в областта на публичните финанси, митническа и данъчна политика, икономикс, финансова администрация. Научноизследователската дейност на д-р Исмаилов включва публикации, участия в научни проекти и прояви. Участвал е и в редица образователни проекти за мобилност с цел преподаване. Профилът на кандидата е подходящ за нуждите на настоящия конкурс. Както от придобитите образователни и научни степени, така и от богатия изследователски опит на д-р Танер Исмаилов личи неговата солидна подготовка и развитие по тематиката на обявения конкурс.

2. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

Според справката за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за ПН 3.8. Икономика за заемане на академичната длъжност „доцент“ д-р Танер Мустафов Исмаилов преизпълнява многократно количествените критерии – при минимум 400 той доказва 1095 точки, както следва:

- показатели от група А- дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ - 50 точки;
- от група В – хабилитационен труд, монография – 100 точки;
- от група Г – монография, вкл. която не е представена като основен хабилитационен труд и публикации (студии, статии, доклади и др.) в различни по ранг и вид научни издания – 275 точки;
- от група Д – цитирания и рецензии в научни издания – 670 точки;

Отделно в материалите по конкурса е представено и участие като член на научен колектив във 10(десет) научно-изследователски проекта. Има ръководство на един

проект. Допълнителните изисквания, предвидени в Правилника на СА също са многократно преизпълнени, вкл. издадени учебници и учебни пособия за нуждите на образователния процес.

Всички публикации и участия в проекти не са оценявани при предходни конкурси за придобиването на научното звание гл.асистент и ОНС „доктор“.

3. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за учебната работа и съответствие с изискванията.

От представената служебна справка за академичната заетост на гл. ас. д-р Танер Исмаилов за обучението на студенти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ през последните пет учебни години се установява, че той е над утвърдения за висшето училище норматив. Кандидатът притежава нужните опит, практика и задълбочени знания в преподаването на широк набор от учебни дисциплини. От представените справки за преподавателската дейност се вижда, че д-р Исмаилов покрива доста широк периметър от учебни дисциплини, водил е самостоятелни или като част от екип лекционни курсове както по специализирани дисциплини (мита и митническа политика, данъчна политика, стопанска конюнктура), така и по фундаментални дисциплини като микроикономика и макроикономика. Приложените документи показват, че средно за периода кандидатът е преподавал в около десет учебни дисциплини годишно. Това показва потенциал и гъвкавост да се подготвят нови учебни курсове и да се разширява обхвата на компетенции, което е важно в силнопроменящата се среда и непрекъснатия процес на иновиране на преподаваните дисциплини.

Има участие в издадени от академично издателство 5(пет) учебника и 1(едно) методическо ръководство, непосредствено свързани с преподаваните от гл. ас. д-р Танер Исмаилов курсове.

Участията в множество проекти за мобилност доказват капацитет, възможности и желание на кандидата да се включва в процеса на интернационализация на преподаването.

4. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за изследователската дейност и съответствие с изискванията.

В обявения конкурс д-р Танер Исмаилов участва с общо 27 публикации, разпределени както следва:

- Монографии – 1 самостоятелна на български език, основен хабилитационен труд (148.стр.);
- Публикувана книга на базата на защитена дисертация – 1
- Статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация - 6
- Студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 2;
- Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове - 2,
- Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове – 12, от тях в съавторство 8 публикации;
- Глави от колективни монографии – 3.

Голяма част от публикациите, с изключение на учебните пособия са на английски език. Това способства за тяхната интернационализация и добра цитируемост(видно от справката за цитати), както и за международната разпознаваемост на автора. 31

от цитатите са в издания реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. H-индекс в scholar.google е 5, а в WoS - 2. Това безспорно е показател за значимостта на научната работа и приноса на кандидата, което допълнително аргументира готовността за присъждането на научното звание „доцент“.

От обобщената справка за изпълнението на минималните национални изисквания става ясно, че количествените наукометрични показатели са преизпълнени и при минимум 400 гл.ас. д-р Танер Исмаилов доказва 1095 точки. Това без съмнение дава основание да се приеме за подходяща и отговаряща на критериите неговата кандидатура. Също така важни са и качествените характеристики на направените изследвания. Авторът задълбочено проучва и анализира широкообхватна тематика, като демонстрира умения за умело боравене с научни понятия, стремеж към критичен анализ на научни съждения и се придържа към научен стил в изложението.

Съвсем разбираемо с най-голяма тежест в научната продукция на д-р Исмаилов е монографичното изследване на тема „Устойчиво потребление на домакинствата в България“, в обем от 148 стр., издадено 2023 г. от изд. ACCESS Press Publishing house. Монографията е рецензирана от двама рецензенти и отговаря на всички предвидени в закона изисквания. Значимостта на това изследване и важността на достигнатите обобщения и изводи са много важни по принцип, но и в контекста на съвременната реалност, когато развитието на множество модели и добри практики за зелена трансформация на икономиката и превръщането ѝ в кръгова и екологощаща, са основно ориентирани към бизнеса и особено в енергетика, транспорт, индустрия. По-малко изследвани в българската научна литература остават устойчивите практики и особено нагласите на домакинствата за подобен преход. Поради това това монографично изследване запълва тази липса и допринася за разбиране не само на възможностите, но и критичен анализ на пречките, неразбирането, липсата на традиции и нуждата от насърчителни мерки. Представените за рецензиране по конкурса трудове на гл.ас. д-р Танер Исмаилов могат да се систематизират в три основни тематични области, където са направени и определени научни и практико-приложни приноси.

Първата област на изследване е *устойчиво развитие* и свързаните с него трансформации на бизнес моделите и потребителските модели и нагласи. Освен монографичния труд тук се отнасят още множество публикации, свързани с промените в отделни сектори на икономиката (енергетика, селско стопанство, туризъм, финансов сектор). Анализиран са както теоритичните основи на екологичния преход, така и конкретните бариери и предизвикателства в България, като на места са направени и оценка на ефективността на прилаганите политики и препоръки за подобряване.

Следващото направление в научните изследвания на кандидата е *фискалната и финансова стабилност* в национален и сравнителен план. Направен е анализ и оценка на ефективността на българската фискална система, анализирани са в сравнителен план европейската и американската рамка за фискално управление и са направени изводи за сходства и разлики между тях, в контекста на значението на фискалната устойчивост. Изследва се и релацията финансова грамотност – фискален капацитет, доказвайки важността на добрата финансова информираност. Друг аспект в изследването на финансовата и банкова стабилност е влиянието на големината на банките върху техните показатели и несъстоятелност за периода след световната криза от 2009 г. Апробирани са методологиите на стрес тестовите в

условията на външен шок, както и възможни мерки за укрепване на финансовата стабилност и управление на системния риск.

Част от представените за рецензиране публикации са посветени на анализ на **пазара на труда, младежката безработица и доходните неравенства**. Изследва се връзката придобиване на професионален опит от навлизащите в пазара на труд – изключване от пазара на труда и задълбочаване на доходните неравенства. В този контекст се вписват и публикациите за социалните и културни измерения на младежката безработица, както и извеждането на преден план на развитието на малкия и среден бизнес и ролята на предприемачеството като ъскорител на икономическото развитие.

5. Синтезирана оценка на основните научни и научно-приложни приноси на кандидатите

Претендираните от гл. ас. д-р Танер Исмаилов и очертани в Справката научни и научно-приложни приноси кореспондират в съдържателно отношение с представените за рецензиране публикации и материали.

Те могат да се синтезират основно в очертаните вече научни области на изследване, както следва:

-Приноси с теоритичен характер:

- Изясняване на теоретичните основи на концепцията за устойчиво потребление
- Оценена е ефективността на политиките и институционалната среда в подкрепа на устойчивото потребление в България
- Идентифицирана е връзката финансова грамотност – въглероден отпечатък и нейния сложен нелинеен характер
- Доказване на ролята на малкия бизнес като фактор за преодоляване на доходното неравенство

- Приноси с практико-приложен характер:

- Предложен е 7R маркетингов микс за млекопреработващата индустрия с цел повишаване на рентабилността чрез прилагане на устойчиви бизнес модели
- Идентифицирани са бариерите и са предложени някои решения с оглед повишаване резултатността на политиките за устойчиво потребление
- Разработени с методи за иновативна подкрепа на устойчивите практики в селското стопанство
- Анализ на връзката финансова грамотност – фискален капацитет в България и обосновка на значимостта на финансовата информираност за активното участие във фискалните отношения
- Конструиран е модел за оценка на ефективността на българската фискална система.

6. Основни критични бележки и препоръки към всеки кандидат поотделно

Препоръките към кандидата са главно към бъдещата научноизследователска работа. Фокусирането върху конкретен проблем и неговото детайлно и задълбочено изследване би утвърдило д-р Танер Исмаилов като специалист в избраната област. Пионерското изследване в областта на устойчивото потребление, което той прави е важно и слабо проучено все още у нас поле. Сериозната и многостранна интерпретация на тези въпроси, анализ на нагласите на домакинствата за прилагане на кръгови модели в потреблението, устойчиви практики при събирането на отпадъци и отговорно потребление, са възможни писти на по-нататъчни научни търсения, които могат да превърнат д-р Исмаилов във водещ изследовател в областта на устойчивото потребление.

7. Заключение

Количеството и качеството на представените в настоящия конкурс научни разработки и доказателства за изследователската дейност на кандидата напълно отговарят на минималните изисквания Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Д-р Танер Исмаилов убедително показва че в съдържателен план тематиката и качеството на представените публикации напълно покрива областта на обявения конкурс. Не се откриват нерегламентирано използвани чужди изследвания и няма доказателства за плагиатство.

Ето защо давам своята положителна оценка по кандидатурата на гл.ас д-р Танер Исмаилов да заеме академичната длъжност „доцент“ в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Кандидат Таня ПламеноваТодорова

1. Персонално представяне на кандидатите

Таня Тодорова придобива висшето си образование в СА „Д.А. Ценов“, като притежава диплом за бакалавър по МИО и втора специалност „Счетоводство и контрол“ и магистър по Международен бизнес и мениджмънт. Защищава дисертация на тема „Ефективност на публичните разходи“ и от 2012 г. е доктор по икономика.

В СА „Д. А. Ценов“ е на основен договор от 2006 г. като последователно преминава през всички стъпала в научната йерархия – асистент, старши асистент. От 2012 г. е главен асистент в катедра „Обща теория на икономиката“, а от 2016 г. в продължение на 8 години е научен секретар на катедрата. Общият трудов стаж по специалността е над 18 години, видно от приложените удостоверения.

За последните пет академични години аудиторната заетост на кандидата надхвърля 2000 часа. Водила е лекции и упражнения по множество учебни дисциплини, главно в областта на микро и макроикономиката на български и английски език, световна икономика и сравнителни икономически системи. Притежава и опит от участие в проекти. Ръководила е научния екип на един успешно приключил проект и е участвала като член на екипа в други два научноизследователски проекта.

Профилът на кандидата е подходящ за нуждите на настоящия конкурс. Както от придобитите образователни и научни степени, така и от богатия преподавателски опит на д-р Таня Тодорова личи нейната солидна подготовка и развитие по тематиката на обявения конкурс. В обобщение, налице е кандидат за академичната длъжност „доцент“ с достатъчно професионален, изследователски и практически опит в своята професионална сфера, отговарящ на изискванията в съответствие на чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ в научна област 3. „Социални, стопански и правни науки“, ППЗРАСРБ и чл. 116 от ПРАС на СА.

2. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

Според справката за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за ПН 3.8. Икономика за заемане на академичната длъжност „доцент“ д-р Таня Пламенова Тодорова преизпълнява многократно количествените критерии – при минимум 400 тя доказва **1088,33** точки, както следва:

показатели от група А- дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“- 50 точки;

от група В – хабилитационен труд, монография – 100 точки;

от група Г – монография, вкл. която не е представена като основен хабилизационен труд и публикации (студии, статии, доклади и др.) в различни по ранг и вид научни издания – 328,33 точки;

от група Д – цитирания и рецензии в научни издания – 610 точки;

Отделно в материалите по конкурса са представени и участие като член на научен колектив във 2(два) научно-изследователски проектна и ръководство на един успешно приключил проект. Допълнителните изисквания, предвидени в Правилника на СА също са многократно преизпълнени, вкл. издадени учебници и учебни пособия за нуждите на образователния процес.

Всички публикации и участия в проекти не са оценявани при предходни конкурси за придобиването на научното звание гл.асистент и ОНС „доктор“.

3. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за учебната работа и съответствие с изискванията.

От представената служебна справка за академичната заетост на гл. ас. д-р Таня Тодорова за обучението на студенти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ през последните пет учебни години е видно, че тя е надвишава утвърдения за висшето училище норматив. Кандидатът притежава нужните опит, практика и задълбочени знания в преподаването на широк набор от учебни дисциплини. От представените справки за преподавателската дейност се вижда, че д-р Тодорова покрива основно базисните учебни дисциплини (Микроикономика, Макроикономика, Икономикс). Водила е самостоятелни или като част от екип лекционни курсове и по няколко специализирани дисциплини (сравнителни икономически системи, приложна икономика, съвременни икономически теории, предприемачество).

Дългогодишният преподавателски опит е позволил на кандидата да систематизира, подготви и представи както самостоятелни, така и в екип лекционни материали. Активно се е включвала при съставянето на учебници и сборници с тестове и задачи, предназначени за подпомагане на учебния процес. Има участие в издадени от академично издателство 5(пет) колективни учебника и 3(три) методически ръководства, непосредствено свързани с преподаването от гл. ас. д-р Таня Тодорова курсове. Отделно са представени два самостоятелни учебника за дистанционно обучение за нуждите на Висше училище по агробизнес и развитие на регионите, както и самостоятелни учебни пособия с лекционни курсове по Икономически теории, Микроикономика и Макроикономика.

Приложената справка показва и 6(шест) участия с цел преподаване по Еразъм+, което демонстрира желание и възможност за разширяване на международната дейност на Академията.

4. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за изследователската дейност и съответствие с изискванията.

В обявения конкурс д-р Таня Тодорова участва с общо 30 публикации, разпределени както следва:

- Монографии – 1 самостоятелна на български език, основен хабилизационен труд (176.стр.), изд. „Макрос“, 2016 г.;
- Публикувана книга на базата на защитена дисертация – 1
- Студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация - 0
- Статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация –2;

- Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове -4, , от тях в съавторство 3 публикации;
- Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове – 22,
- Глави от колективни монографии –0.

Част от публикациите(8) са на английски език. Това способства за тяхната интернационализация и добра цитируемост(видно от справката за цитати), както и за международната разпознаваемост на автора. 28 от цитатите са в издания реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Всички те са на една статия от 2023 година. H-индекс в scholar.google е 2.

Това безспорно е показател за значимостта на научната работа и приноса на кандидата, което допълнително аргументира готовността за присъждането на научното звание „доцент“.

От обобщената справка за изпълнението на минималните национални изисквания става ясно, че количествените наукометрични показатели са преизпълнени и при минимум 400 гл.ас. д-р Таня Тододрова доказва 1088,33 точки. Това без съмнение дава основание да се приеме за подходяща и отговаряща на критериите нейната кандидатура. Също така важни са и качествените характеристики на направените изследвания. Авторът задълбочено проучва и анализира широкообхватна тематика, като демонстрира умения за умело боравене с научни понятия, стремеж към критичен анализ на научни съждения и се придържа към научен стил в изложението.

Съвсем разбираемо с най-голяма тежест в научната продукция на д-р Тодорова е монографичното изследване на тема „Публични приходи и икономически растеж“. Важността на това изследване произтича както от предизвикателствата пред фиска, породени от демографската криза, забавящите се темпове на икономически растеж, натиск за хармонизиране в рамките на ЕС, макар при отсъстващ фискален съюз, така и от императива за максимум 3% бюджетен дефицит. Едновременно с това оптимизирането на данъчната система и гарантирането на конкурентоспособност на икономиката в световен план правят въпросите с данъчните приходи особено актуални. Фокусът на изследването е върху връзката растеж – бюджетно салдо и преструктуриране на публичните приходи. Анализът обхваща в сравнителен план и въз основа на емпирични данни България и останалите новоприети страни от ЕС за периода 2006-2015 година. Изводите насочват към необходимостта от повишаване на ефективността при събираемостта, преход от преки към косвени данъци и от деформиращи към недеформиращи.

Представените за рецензиране по конкурса трудове на гл.ас. д-р Таня Тододрова могат да се систематизират в две основни тематични области, където са направени и определени научни и практико-приложни приноси.

Първата област са **публичните финанси**. Подробно са изследвани и са съпоставени с останалите новоприети страни от ЕС публичните приходи в България, като е търсено наличието на взаимозависимост с икономическия растеж. Анализирано е влиянието на бюджетното салдо върху растежа за избрани държави от ЕС и са направени съответни изводи за ефектите върху стопанската активност. Водещо място заемат въпросите на данъчната политика, оптимизиране на публичните приходи, тяхната динамика и еластичност, както и ефектите върху макроикономическата стабилност. Много подробно, под различен ъгъл са изследвани публичните финанси както у нас, така и в анализираните страни от ЕС, с цел открояване ролята им за растежа.

Макар далеч по-слабозастъпена в част от публикациите, представени за рецензиране присъства и темата за готовността на **висшето образование** да отговори на нуждите на

бизнеса, предизвикателствата на устойчивото развитие и целите на европейската стратегия „Европа 2020“.

5. Синтезирана оценка на основните научни и научно-приложни приноси на кандидатите

Посочените от гл.ас.д-р Таня Тодорова и очертани в Справката научни и научно-приложни приноси кореспондират в съдържателно отношение с представените за рецензиране публикации и материали. Претендирани са 13 научни приноса, по-голямата част от които са по-скоро научни резултати от направените емпирични анализи. Приносите са основно в очертаната вече научна област на изследване. Биха могли да се обособят следните приноси:

- теоритични:

- анализ на ролята на публичните разходи като инструмент за стабилност, фискална дисциплина и растеж и определяне степента на взаимозависимост между разходи и растеж.
- Изясняване ролята на „големите правителства“ за забавяне на икономическия растеж и доминираща ниска ефективност на публичните разходи
- Анализ на концепцията за балансиран бюджет и възможностите за реализирането ѝ в изследваните европейски страни.

- Приложни:

- Дефиниране на потенциалните възможности за намаляване дела на публичните разходи в България и тяхното функционално и икономическо реструктуриране, с цел по-висока ефективност
- Иконометрична оценка на връзката растеж – публични приходи с цел оптимизиране на данъчната политика и преход от прогресивно към пропорционално облагане на база емпиричните данни в периода до 2015 година.
- Предложени са пътища за постигане на по-висока ефективност на приходната част на бюджета, чрез преход от деформиращи към недеформиращи данъци.

6. Основни критични бележки и препоръки към всеки кандидат поотделно

Основната критична бележка към представените материали е свързана с актуализиране на емпириката и на тази база изводите от направените анализи на приходите и публичните разходи. Всички публикации стъпват на данни за публичните финанси в изследваните страни до 2015 година. Възстановяването на бюджетната дисциплина, политиката на ограничения на разходите и стремежът за постигане на балансиран бюджет, бяха напълно изоставени по време на КОВИД пандемията, поскъпването на енергоносителите и компенсациите за бизнеса и домакинствата в редица европейски държави. Промяната във външната среда наложи преосмисляне на моделите на фискална политика, временна промяна в правилата на ПСР, нови мерки за повишаване на конкурентоспособността на европейската индустрия. Всичко това не е намерило подобаващо място в научните трудове на кандидата, като публикациите с дата след 2020 година са относително малко. Дори публикуваната книга на базата на дисертационния труд през 2023 година обхваща период от 2000-2010 г. Много важната за всяка макроикономическа стабилност проблематика на публичните финанси изисква непрекъсната актуализация, още повече в контекста на динамично променящата се среда. Ето защо първата ми препоръка е свързана с нуждата от осъвременяване на

анализа и на базата на вече апробираната от кандидата методология анализ на състоянието, ефективността и ефектите върху растежа на публичните приходи и оптимизацията на разходите.

Втората ми препоръка е засилване на публикационната активност на д-р Тодорова в чуждестранни издания и публикации в индексирани в световните бази списания. Това ще направи видими и разпознаваеми анализите, които тя прави и ще спомогне за утвърждаването ѝ като експерт в областта на публичните финанси. От представените 30 публикации едва 5(16%) са в чужди издания. Концентрирането на публикациите само в местното, ведомствено издателство не допринася особено за по-голяма видимост на резултатите. Добре би било да се увеличи и участието в колективни научноизследователски проекти на кандидата.

7. Заключение

Количеството и качеството на представените в настоящия конкурс научни разработки и доказателства за изследователската дейност на кандидата напълно отговарят на минималните изисквания Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Д-р Таня Тодорова показва, че в съдържателен план тематиката и качеството на представените публикации напълно покрива областта на обявения конкурс. Не се откриват нерегламентирано използвани чужди изследвания и няма доказателства за плагиатство.

Ето защо давам своята положителна оценка по кандидатурата на гл.ас д-р Таня Тодорова да заеме академичната длъжност „доцент“ в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

ОБЩО ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПО ОБЯВЕНИЯ КОНКУРС ЗА ДВЕ МЕСТА ЗА НАУЧНАТА ДЛЪЖНОСТ „ДОЦЕНТ“ в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

От направеният обстоен преглед на количествените и качествени показатели на участващите в конкурса за доцент трима кандидати може да се направят следните изводи:

1. И тримата участници в конкурса изпълняват националните минимални изисквания.
2. И тримата удовлетворяват допълнителните изисквания на СА „Д. А. Ценов“.
3. Тъй като обявените места в Държавен вестник са две, класирането на кандидатите ще се направи в сравнителен план въз основа на показателите, посочени в таблица 1.

	Александрина Александрова	Танер Исмаилов	Таня Тодорова
Брой публикации в издания, индексирани в световните бази(Scopus, WoS)	10	8	2
Брой цитирания в индексирани в световните бази издания	73	31	28
Брой участия в международни и национални	13	10	3

проекти			
Общ брой точки в група Г	393,10	274,67	328,33
Публикации в чужбина (% от всички)	45	74	16

От предоставените документи, направения количествен и качествен анализ на представените за рецензиране публикации може да се направи следното заключение : Гл.ас. д-р Александрина Александрова и гл.ас. д-р Танер Исмаилов преизпълняват минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, а в съдържателен план тематиката и качеството на представените публикации напълно покрива областта на обявения конкурс. Не се откриват нерегламентирано използвани чужди изследвания и няма доказателства за плагиатство. Ето защо уверено изразявам своето положително становище по кандидатурите на гл.ас. д-р Александрина Борисова Александрова и гл.ас. д-р Танер Мустафов Исмаилов да заемат академичната длъжност „доцент“ в катедра „Обща теория на икономиката“ на СА „Д.А. Ценов“ – Свищов.

Дата 26 юли 2025 / София

Подпис:
(проф. д- р Ваня Иванова)

